

A l'Edat Mitjana és un mot tardà,¹ però abundant en el S. xv: «Del Payre Sant ay ausit, quan trespas-
sa / d'aycest exill al juhí destinat, / que ditz: —Ex-
fos eu un bover estat, / qu'onor del món a peccatz
embarassa», en Pere March († 1413), vell parent
d'Ausiàs, i com ell vinculat amb el món valencià:
tresorer del Duc de Gandia; el matís apunta neta-
ment a la idea fonamental de 'travar, entrebancar els
moviments amb lligaments, ensopegalls, etc.'; no gaire
diferent de com ens ho mostren altres vells escriptors
de València i del Migdia: «la monja·l cuyta / metent
lo 'n luyta; / com l'abraçà, / *embarça*·s lo seu spe-
ró / ab lo sacsó / de la gonella: / cert la parella / mal
se tingueren, / abdós caygueren / ---», JRoig (*Spill*,
5878); amb remarcable coincidència fraseològica:
«si'l gran senyor vol traydor ni·l abraça, / al pus
leyal mans e peus *enbaraça* / e·l fay tornar sovint de
vert en groch: / quart·se lo rey d'aver scach per
roch», Arnau d'Erill, S. xv (*BABL* xxix, 218.222)

Segueix després la preponderància dels escriptors del
Migjorn: «Diafebus e Ricart --- eren tornats per ves-
tir·se les cotes d'armes, que havien fetes, totes de cha-
peria: la de Ricart era tota brodada de madexes de
or, totes *anbaraçades*, e dehia lo mot: 'no·y trob cap
ni centener; la de Diafebus era tota ---», JoMarto
rell;² i en el mateix tenim encara sovint *embaràs*:
«puix als entenen lo ver juhí de les nostres diferèn-
cies e altercacions amagat sia, poreu veure que a la
fi de un *embaraç* que hu diu, neixen principis de
molts altres», i amb aquell mateix matís de travadura
per mitjà d'un lligam (que deu ser etimològic): «lo
qui portava la planxa de suro ab l'*embaràs* de la cor-
da, ab la donzella, ell se ofegà» (Ag. II, 135; III, 277)

En altres autors dels Ss. xv i part antiga del xvi
seguiu estant sempre de la banda de l'obstrucció o
entrebanc físics i no del matís moral de l'obstrucció o
dubtes o traves morals: «Boca no tinch ab que rialles
fassa / qu'ab los meus ulls no vesen desmentir, / car
mon cor trist desdient la '*mbarassa* / ab dols e plòs
que dels ulls fa sortir», Fc. Oliver (*Madama sense*
mercè, c. 1460, *Rom.* LXII, 485); «qui en tenebres cam-
mina / per loch hon may es estat, / sol rebre alguna
ruïna / o alguna taranyina / lo té tan *embarassat* /
que no ve a son obtat» en el mall. F. d'Olesa (primera
meitat S. xvi, *BiblEscrBal.* II, 7.12.5); 'embussar·se,
obstruir·se': «artèries --- dihuen·se charòtides o apo-
plecticae, perquè quant se *embarassen* o tapen, causen
un dormir semblant a la apoplexia: diu·se, aquest mal,
caros», OPou, *TbPu.*, 274.

Després del període literari antic, sembla que el
mot tendeixi a estendre's a més o menys tot el terri-
tori lingüístic (tinc referència d'un doc. de la SdUrg
de 1585, CaCandi, *MiscHiCat.* II, 81). Resumint el
període anterior veiem que, entre els nou testimonis
citats, sis corresponen més o menys inequívocament a
València, un a Mallorca i els altres dos són ambigus,
als quals se n'hi poden afegir d'altres citats per DAg
i AlcM (*Somni J.Joan, Viudes e Donz., Vent. Pele-
grí*), també val. i algun altre de més aviat ambigu.

Modernament l'ús popular és de pertot. No és cert

el regust gallicat que han cregut sentir·li alguns en
el Princ. En particular la forma contracta *embrassat*,
-ssar, justament és ben popular, amb un matís, aten-
nuat respecte del predominant abans, en el sentit de
'posar destorb, fer nosa: en els moviments sobretot':
en particular l'eufemisme aplicat a la dona gràvida;
però també molt més àmpliament: «en tots els car-
rers que hi embocaven *s'embrassaven* l'un a l'altre
'ls carruatjes», Genís i Aguilar (*Julita*, p. 97); «una
cosa que l'*embrassa* ---», Pitarra (*Un barret de rialles*,
en *Gatades* I); «un quelcom sobreposat, que *embras-
sava*, que gairebé feia nosa», Víctor Català (*Lenin*,
p. 960); «però a l'últim això va anar passant / y,
veient que la capa 'm feya *embràs*, / me'n vaig anar
cap an el guarda·robas / perquè me la desessin per
allà», Pitarra (*La Mort de la Paloma*, ibid. II, 435).
Altrament ara s'usa pertot, si bé encara es nota que
els parlars locals, en les terres del Migdia, li conserven
millor el consonantisme primitiu (sempre *-bərə-* i no
pas amb *br* o amb *-r-*),³ i que no hi tenen regust lite-
rari com en el cat. central, sinó accs. més àmplies, com
en una glosa que sento a Orient (Mallorca): «molt la
s'endugués es vent, / perque a mi m' *ambaràs* / i no
puc veure Orient» (1963).

Passo a les altres llengües romàniques i a l'aspecte
directament etimològic. En castellà no apareix fins a
un parell de textos de c. 1460. Data tardana impor-
tant per si pogués suggerir un origen foraster. Però no-
més si el mot fos manllevat del francès es podria ad-
metre l'etimologia *barra* proposada per Diez i Cuer-
vo, car solament allí fóra possible la confusió de *-rr-*
amb *-r-*, que mai no es produeix en les llengües ro-
màniques de la Península o del Centre ni el S. d'Ità-
lia. És important, doncs, de fixar bé la cronologia del
mot en les diverses llengües romàniques. I el cas és
que en llengua d'oc és d'aparició moderna, en fort
contrast amb el català (300 o 400 anys o més de dife-
rència, potser). En escriptors italians no apareix abans
de Davanzati († 1606), molt més tard també que en
català (ben desorientat va AlcM en pensar que sigui
un italianisme), i els primers testimonis en aquest
idioma es troben en les traduccions d'originals caste-
llans i portuguesos degudes a Bainera (1507) i Ra-
musio (c. 1510); i fins el derivat *imbarazzo* apareix per
primer cop en A. Caro († 1566) i en Maquiavel
(† 1527), veg. Zaccaria. Pel que fa al francès, el pri-
mer testimoni d'*embarrasser* és d'un autor hispanit-
zant i tan tardà com Montaigne (1580), i el primer de
*débarrasser*⁴ el llegim en una traducció del castellà,
la de les epístoles de Guevara (publicada el 1584).

Tot indica, per tant, que no sols el mot hispànic
no és de procedència francesa, sinó que ha de ser
d'origen hispànic en les llengües de França i d'Itàlia,
cosa que equival a descartar la derivació de *barra*.
Si no comptem amb documentació de gran antiguitat
en castellà ni en català, de tota manera ja n'hi tenim
en tots dos de medieval, i les dades del català són les
més antigues de totes les llengües romàniques. En por-
tuguès la manca de vocabularis medievals, i la limita-
ció dels seus diccionaris d'autoritats a l'època del Re-